

DOSAR

Dactilograme de la autori (...)

Adelemenirea (Romulus Zaharia)

Îara în suferință (Ion Istrati)

Adevărul nu e nicio slăbă nou (R. Manuilescu)

La Vie en Rose (comédie de
moravuș) (de ?)

Templul (Mircea Rădui)

L'Histoire de l'homme qui
voulait marcher - 2 (Catalin Burduci)

~~Surse~~ ~~Manu~~ ~~scriere~~
~~Scrisuri din Jurnal~~

Manuscrite & dactylo
(Ilie Constantiu,
G. Tomaziu,
Ion Bozaniuc etc.)

(5)

569

Horia Damian la „Musée d'art moderne de
ville de Paris” și la galerie
Staedler - Februarie-Martie

„Aventura trebuie să poarte semnificația de la zero”. S consecvent cu enunțul acesta al său, Horia Damian inventă o artă, adică o lume paralelă unei alteia. Artă pe care să o întâlnești în cele din urmă conduși să o slăturiăm cunoscute prin ochii proprii – este respi cu un orgoliu impunător. Sensația și mij de a se exprima sunt reduse la sârmanetelor dimensiuni am zice neuronice. Ce astfel domnul Lassaigne sau domnul Valeriu – cuplul de prezentatori ai celor două expoziții simultane ale lui Damian – se referă la cerul cu stele, la o mare fericire, la un mobilier gigantic pentru cei absenți ori pe cale de a veni, sau la un contrast al unui minimalism... Am vrut să încercăm o prezentare poate mai puțin pe gustul amatorilor de interpretări pretentioase dar fără substanță, puțini fi eventual înghițite de vîndul realismului socialist chiar. Nici nu ne adresăm de altfel acestora. Momentan

Paradoxal dar nesfarsind infirmare, trebuie să constatăm că arta lui Damian este paralelă
însăși artei. Este ocazională punte și artist
într-o postură cu total aparte în mijlocul
curentelor contemporane, și pe ce se bazează
încolo de turbările momentului; eveniment
cui triumf. Acum triumf ar fi înstă în
temp anularea formecului: incertitudinii
pe care-l cultivă o civilizație considerată
ca „apuscantă”.

G. TOMAZIU

Martie 1972

Nu este o servire a operei de artă alunecă
pe toboganul usurătății oferit uneori
malitiozitatei de însuși artistul. Căt i-a
buit publicului - afroape tot secolul
care trăim - ca să-și dea seama de mesaj
de compromiterea artei traditionale, cu
totuși se hrănește ca nimeni altul, în special
purtat de Picasso, de fănsul scris pe toate
pîngele lui, marcând parata ismealor în
Na întimplător romenim de Picasso, la
moment tangentat de Damian, ci ca
ția de a-i opune deschis pe artistul român
pozitiv în proponerile lui.

Expoziția dela „Musée d'art moderne dela
de Paris" cuprinde opt mari construcții
polyester combinat cu lemn, luminind
și albastru-negru și galben, în dimensiuni
monumentale pentru interior, atingînd
cîțiva metri. „Sfinxul albastru" își preleam-
năste postamentul în scări amintind templele
indiene. Uriasul „Picioar sfînt", cristalizare
în triunghiuri negre, se materializează în
strălucire. „Etrava albă" taie în claritate
spațiul ca partea dinainte a unei corăbiu-
apele. „Marea paralelipiped instelat" se ascundă
pe scheldele precate ca universal pe spinarea

unui pămînt de improvizații. Culorarea se concentrează pe cîte o singură suprafață învioreată de lucirea aurului sau de punctarea nerușită a bilelor pe care le îmbăiașă. La începutul descoperirii acestui sistem, culorarea rămîne subțire pe rotundul exterior al bilelor, admîndu-se densă pe tăblia pe care acestea sunt fixate. Procedul actual renunță și la amintirea. Tot mai fidel sîn insuși, artiștii se deținând la maxim de ceea ce el poate minor în pictură, afirmînd deopotrivă „infinitatele complicații rezultînd din înînirea luminiș-obiect”. Tot el spune că rîta simplificare e cele mai adeseori doar aparentă în operele plastice. Subt ea ar fi „o confuzie”, adică un amestec al individualității cu Universalul care este substanța a acestei individualități. Cu alte cuvinte, de fiecare dată cînd individualitatea (eu, Horia Damian) se dezvăluie, este confuzie, căci Universalul este dincolo de timp, și individualitatea este în timp. Aceasta este confuzia”. Toate aceste afirmații ar fi tot atîtea vorbe în vîrstă dacă le-ar face un simplu contestator al artei plastice așa cum o știuam, și care n'ar propune altceva în locul ei. Dar Horia Damian este

pictorul major al nobililor evocări de peisaj
copleșite de tristețea unei sfîrșit de lume
care le facea atunci cînd s'a impus atenția
lui de propriu cera în loc, este greu de imaginat
o mai sigură alcătuire decât aceasta făcută din
mîinile-i proprii de una dintre putinete personalități de nădejde ale valului ridicat de
campionii schimbărilor radicale.

Dăunăgi mă duceam să revăd expoziția pe
care în același timp cu Muzeul Orasului i-a organizat-o lui Damian galeria Stoeni
subt numele de „Antimultiple”. Sînt reduse
trase în serie după „Marile construcții”
multiplicări deci, devenite „antimultiple”
prin revenirea asupra fizicităția minunată
și punerea în valoare a unei cîte uneia.
Nu am avut nervosie să intru în sală ca să
le revăd ci se infășau pe după vitrinele
lărgi ale galeriei în cutiile lor transparente.
Iar în geamuri se reflectau din îngrămeșata
de la de pe de Seine multimea de auto-
mobile al căror reflex împreună cu propunerea
pieselor lui Damian faceau un tot de „envi-
ronnement” perfect omogen. Era evident
că arta acestui om hotărît se integrează într-o
actualitate vizuală dar că trebuie altfel intuită
deat aceea paralelă, oricără de îndepărțat, cu natura.

Exercitia spiritualia (X)

La poarta de pârâu am
aștept cu părăstele cadavre.

În spatele friserii deslegate - am aflat
scâncetul negru, ruginit la
preptu-mi, scurcul confugor toamne.

Si domn prete
nu stiu cum o floare,
si domn floră

Sorare în crăpătura guri;
desenul mei înui,
caderea multor bune fețe
~~împăierele~~ împărele ferice. Cred
în eternitatea viei:...

Iunile răbură grădior
de-a dura me răgloină și e lumine
și-o răgușită se măslindă înălțat, și
sfîrșit vamei pe lumbă.

Năj. duh, - retinere
aparentă a lumini înco
menite lumini subținute!

Cea deasupra Aruncilor... nimic

Vina și însoarea,

însoarea dom acel tunel :
friantele pe ore și le ușoară
petrușă spălătă pugă.

Cara mea este supărmăea.

trebuie să-mi fie drapel unde-i
calea numai filoz,
prof de stelu și curva
în fund urarea
făcere une apene,
oare făcere și
domnește - înfrunt...
Cea mai este aderențial men.

Aderențial meu este bicoarca lui
neclătinat și neclădită.

Lumina tocmai acum,
lumina cunoscă de-apoi
prin-o răză, printr-un curv,
prin ferestrele zile - metădă.

Cea mai este poarta

Este mare Ade. Germane,

șă mulțumești.

A. Boc

(3) aderențială cu oare

nu se vede în interior
soluție solutivă și reacție

reacție cu-dragoste reacție instigă și
înțeleagă, nu se întâlnesc

reacție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

reacție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

reacție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

reacție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

reacție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

de la procedură cu oare

soluție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

soluție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

soluție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

soluție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

soluție cu oare
soluție cu oare
soluție cu oare

din fară

Mi-ai scris c' ai plecat
la sunnugere, mama.
Că înainte de-a' uchide ochii
ai căutat pe lângă
cercul negru al unui oras străin
apuse de-o mare recunoșteță,
care pentru tine nu poate fi
~~încercuitorul~~
de căt o depărtare multiplicată
Cu fiecare picătură și fiecare grană,
de visip la înfuit de
la înfuit cu fiecare grană
de visip, Cu fiecare picătură de apă
care - o expresie. O ~~depărtare~~
între figurările noastre ~~grauită interzisa~~
durute -

Mi-ai scris c' ai săritat
fotografia mea de copil
lăngăndu-mi cu degetul
fărul de lumina, parca' u cercând
fa-i dai viață din faraua de soare
care iucă-f' mai lumina afouia
de-un jumăbet, de-o vapal de febră.
Ai adoruit asa, căutandu-mă
În amintirile tale cu filele răndește
ca straturile unei grădini bine întrețute,
în întrebările totdeauna fară răspuns
~~obscurilor patrocinatori~~ depărtă de ferea
ale aurilor macinăti ca o piatră
sub apa uleiului și de dorului
pasării să se pozează
îi după zi, c ea după ceas -
Era o seară dulce de Iunie,
~~în~~ solele terestrele tăinice

în luna heliotropul. De căte ori
nu-a urăbit în gânduri chemându-mă!
Peate să nuaptea aceia h. - a' răzprătat
plecarea din vara păinătului -
~~deacă~~ e buna ^{de mult} și b. ati topit
florile și tu lasălăkkă -

Totul a murit -

Obârșia curioasă a murit
tot Aerul curioase a vie culeasă
~~repară~~ și-a fățuită rănită -
Mâinile tale vrednic acum ce fac?
Trei pe semne cu fire de rădăcini
ascunse, ~~și seva~~, în mare față
rochia de curioasei și primăverii,
rasăparea

Se spunea ca un popor

da

am dormit în el în trupul răz anapoda săracimicis al

acestor oase am băut și am mîncat în el m-am băut

m-am spus că răz rugam însurat - am cu tine

în el ca într-un amurg al zeilor se spunea cum se spunea

un popor numeros de trebuințe de care și bat joc ratele

poenii întâmplarea cum se poarte gămantanele și

păturile - m cap saltelele - m brate

ochii - pereche înțesurile frunzoase și lanturile de picioare

pat și ieste să vă fie acest popor de răni !

Smochin negru

fructă în noi spori nimeni nu cîştigă
mîncăm se sătem

۹

Horoscop

nu-mi trebuiești

femeia cu capre
luptă cu braimile
supă cu gonguri
stomacul cu degrete

podarul trecea la deal
și la vale

Limbis n- an oski

vā mīasc bī vā doresc menrocī.

2

Prin trupul găurit

acest cerc a fost totdeauna un pătrat
există increderea în ploaie și increderea în soare
și apartenența la starea de conștiință a fluxului

acest pătrat a fost totdeauna un triunghi
nu mai dormim de mult

veselia de după cîte un pipi și supa de ~~serpi~~ și pumnul de surzi

acest triunghi a fost mereu o linie-n zig-zag
de ce așa ? de ce nu așa ?

a avut o moarte ca inelele fi vedeam nisipul surpării

această linie-n zig-zag a fost pururi un purice mobil
timpul că bătălii prea mici cu efective prea mari
știam că noaptea vine mai des decît ziua

acest purice mobil a fost mereu punctul de nesprjin
văi deveni de ghiață și o să ningă pe mine
pîntec răsucit ca un corn de vînătoare

am ajuns în Tartaria și vom rămîne acolo
nimic nu-i nebun aici

și așa au dispărut ortografia precipitațiile somnul pîrgăia

eu am căutat un nebun

/ întrebările

În forță lungă de artă "George
el Secund"
Operele și locuințe
clărită de vechimile
academiciene) de către Dr. Cl.,
să se mută rezidența lui Valeriu
Rădeanu (după ce Hărăncioaia a
refugat ușoară ~~pe secundă~~

X În forță Calea Arsan, 410
(Calea a Damilor
de Știință și Academie
din Piață Constituției (a
- trase de Ministerul Turismului
- în biserică;
- un restaurant „la Fierastră”

~~predicător
TOT
în exterior~~

Stătușovo în imobilele folite

* afara Coloții farabei Arădean

Piata Sf. Cihoschi 10

unde s-a instalat un mîntine
(Femeia Drăguțesc)

desenelor fize:

* lăzile Palлади = Râni Sheg

în fătămisi (case
de
secolul XVII)

în deschide

în restaurantul circensic al lui Mac XIX
(C.O.S. - casă semințor de știință - idei: Mată Academiei
va fi într-un restaurant public
în mare lux, cu separări de stil)

* Tentă de ară:

în formă de lungirea de pește

în 1 mai m. 3

desenul "Cata de caspă"

- Zambacum este bă al 4^{le} temen

Mircea Popescu

Amintiri

Pe Mircea l-am cunoscut dinor de când a pus piciorul la Roma; și el la Casello Studente, cu la Scuola Romana din Valle Giulia. Ne vedeam destul de des fie la Biblioteca Facultății de Istorie fie la Scuola Romana. Era un om de stat, nu sănătate facea, argint vînă și în găndire și în mișcări. De multe ori discutam despre studiile pe care le făceam, el vorbind cu reperțării care mișcău, de multe ori, mă nu-l pot urmări, cum mai domnul, desăvâlindu-i impresiile mele despre săfătururile școlice și despre organizările muzeelor din Roma și din orașele mai mari sau mai mici ale Italiei pe care le vizitaseau cu Prof. Virgil Vătășanu și cu ceilalți membri ai școlii săi dinasem și mai ales, de unul singur. Întrucându-mă odată, pentru a nu sănătatea sănătatea, de la Bala Sacra și povestindu-i impresiile mele ^{asupra} fațetei noi descoperite facute de Guido Calza, Mircea năzăgă să le sămă. L-a cunoscut și s-a dus și el să vadă acest minunat cimitir roman din epoca imperială. Cred că s-a dus cu Eugen până la Ostia antică și de-acolo pe Jos, până la necropola sclavilor și patruilor - sepi - de Agentii de comerț maritim din Portul lui Claudiu, aproape la gura de atunci a Tibului. Când spațiu m'a rugat să public acele impresii, indicându-mi chiar și revista: Revista Fundațiilor Regale. Am aflat tot de la el că acele impresii au apărut printre 1941 sau 1942 în Revista Fundațiilor Ion la Roma timpurile erau grele în acel an, din ce în ce mai grele, și nă tot opțiuniștei lui, în dimensiunea sa de oarecare, și nici nu cîșt, îndoeli asupra societății pe care o va

tate ca și Coconiu și Iucatescu, colegii lui Români de la Casa dello Studente. Si, totuși, el avea momente de măcar încadere în steaua bună a Tarii. Pentru Mircea, multă vîrstă era asemănătoare și legată de a Italiei: de cău una trece printr-o vîrstă trece și celalătă.

Sau printr-o vîrstă a Italiei, pentru Mircea, oia încă în momentul bombardamentului României. Din pînă aceea Mircea nu mai cedea în soartă bună a Italiei: cînd se năștease sufletul lui curat.

De pe la orele 11 dimineață, cerul României era plin, la început, de un sunjet mai puternic decît acela pe care-l auzeam mereu când bombardările americane treceau spre Nord, și stăbatănd cerul României. De data aceasta, totul era în valuri nigratorii; pe cer, și mult mai jos, zburau sunete de liberator. Mi-am repetat pe terenul Scalii Române, deși nu ne era permis în asemenea momente, și - am început să urmăresc cu ochii la cădările de cocori și care stăbatăneau splendidul cer român întocmai ca alealte călduri de cocori pe care le auzeam toamna târziu la Toporei; pe aceste prime cădările le vedeam, pe cele de la Toporei le auzeam numai. Redeam acum bine vorbindurile de bombe care cînd deau spre Veroius, Città Universitaria și gara Termini. Începeau, nu gaudeam eu, nucleul României, cum au spus că să se petreacă în alte parti ale lumii și chiar în Italia meridională.

Prinul gînd mi-a fugit spre cei trei Români de la Casa dello Studente și as fi vrut să spun că mai curând acolo. Dar străzile erau îmbăcisite, mașinile parăsite și închinate. Lumea fugea nigratorii spre Giardino Borghese și spre

intors la Școala Română, Mircea, Ghețescu și Cosenii erau
în saloanul cel mare de jos. Era oțea trecut să îi mai rea-
nesti: plini de sânge și fum, cărăuile zâmbente, ochii plini
de durere și lacrimi. Printre un aderărat miracol se salve-
seră de sub dăunăturile de la Cesa dello Studente, din
focul, numai cu răni ușoare. Mai putut fi adăpostiți
la Școala Română și în ziua aceea și-a petrecut ceva în
îmormântul lui Mircea și-a colegilor lui dar și în iarna mea.
Să scriu mult și mult și-a mai vorbit de acest refugiu de
grădinițe dar cine a fost lângă Prof. Scarlat Lumburu
în acele timpuri din ce nici ce mai grele poate să spună
acum că Școala Română trebuia să execute dispozi-
tive legături care mai rămăseseră în Roma. Mircea, ca și
cei alții, era înfuriat de tratamentul primit și abia
în prim 1970 a înțeleas de ce nu au fost grădiniță. Dar în
îmormântul său rămas doar răni profunde: începeau
sfrâșitul Italiei și refugiu de-a fi grădiniță de la
Români.

Intors din boala Italiei, Mircea ~~nu~~ avea doar, acum,
după toate peripetile de-acolo, de-a fi omul mult mai
lumânător, compășat în tot ce oțea și facea. Mircea își gătea
la glume, mircea viori dar compășat peste măsură în judecătă
despre oameni; nu se fețea să dea ~~doar~~ vîndete.

Așă l-am cunoscut și apreciat, fratețe, când veneam
căpădată din Sicilia la Roma și urcăram să mai stan că
el de vîrstă. Bărbația, polihalul, cât mă bucurau să-i
văd familiile și cîta nevoie aveam să le să pun pușcul
curent de activitatea Românilor răpiti în toată lumen.

succesele altor Români cu atâtă bucurie de cedeari că ele erau chiar ale lui. Eu îl numeam, în glumă, "il Centralist" pentru că stă totul despe toti. Mi-i trecea în revista pe toti: de la Mircen Ghivadă, jentru care a avut mereu un adesea cult, trecea la frății Ciorănescu, la Basile Munteanu, la Gugan, la Cozmin, la Horiu Târnăvescu, la Bodisco, la Feraru ca și alții și despe toti Români poveștea cântând și ascunzând, în suntruri, muzica românească.

Că să înțelegă mai bine ce faceam eu în Sicilia, m'au povestit astăzi că el la Gela, administratorul fizicul de apărare ale cetății atâtă scosese în lumina de sub maltele dune de nisip Cald al Siciliei meridionale, și ametit, cum spunea el, de fumusețea Imperiului Național pe care-l inaugurașem de curând. Dintre toti Români din Occident, trei numai au venit să vada și cum și ce-am făcut în Sicilia central - meridională: Prof. Scarlat cu Doamna Marcelela Lambino și Murcea. Săcă întâlnirea cu Maestrul și Doamna Lambino și la fată locului a fost prietenă, acolo și atunci, să reluăm discursul început la Histicia asupra importanței acestui altăzit care a transformat Europa epocii Irișului într-o Europă civilizată, altăzit care era colonizația ellenică, întâlnirea cu Mircen, tot acolo și atunci, a însemnat percutu mine o nouă și nelimitată fete de lume. Dece? El nu era nici un istoric și nici istoric antic dar avea darul minunat de-a te ajuta sufletește ca nimici altul în momentele grele ale vietii; și ențrebeam, atunci și - acolo, prin momente foarte grele.

După vizita în Sicilia, să de căte ori treceam prin Roma, nu să preocupe mereu la el, cel puțin o dată. Ne regăsim, ca în anii tineretă, la lecții dello Studente sau la Scuola Româna. Mincea era un răboz minunat de clar, la punct ce tot ce publicau bun ceilalți Români. Hartuit de atât de obligații pe care le avea, găsea mereu timpul necesar ca să citescă, să ia note și să scrie, de multe ori gleminind, dar aspru, ca un polemist napoleonian de pe vremuri. Si mai era și un excelent profesor, astăzi cum o său colegii și elevii lui.

Dar după 1970-1971, Mincea nu se părea cauș des obosit. Așa mi s-a parut căuș, într-o tură și, m'au povestit că el la Potaissa, unde m'a găsit în mijlocul ac Natiunilor Unite), cum spunea el : erau la mure tineri arheologi veniti din mai multe ţări și, printre ei, tineri arheologi români din Tara sao) ce același interes cu care veniseră alți tineri români dar nascuți în străinătate. L-a impresionat mult acest fel de-a fi al meu (a povestit acesta întânlirea, cum am aflat mai târziu, la Radio) dar eu l-am observat pe gânduri : Mincea era extrem de obosit. Si a trănit în pat și ne-a rugat pe toți, chiar și pe Valda, să-l lasăm puțin să se odihnească.

Mai obosit l-am văzut în timpul verii 1973 : venise să vadă și cum și ce făceam → o cunoaște Metaponto, o adună de verii a lui Pitagora, la Sinaia - Herculane și cum era nouă Muzeul Național din Poliçoro. Vroiam să mergem și mai departe, la ~~Brundisium~~ săpaturile de la Venosa, patria lui Horatius, dar Mincea era obosit și și-a retras la Pisticci, unde era Președintele Comisiiei de bacalaureat, Secție <http://www.miiexilului.ro>

Dacă adevărata teamă pentru sănătatea lui cum auț-o

documentarul « moartea unui Poet », film realizat de un foarte sensibil regizor francez pe baza ~~unei~~ desemnelor lui Eugen, care urmărește, înainte de-a pleca în Tanăr, fotograful lui Ion Bucur întotdeauna din Roma, în care a vorbit cu acesta și simplitatea semnificativă din ~~în~~ căldura umană, care-i erau caracteristice. Seau acela, toti cei prezenți, colegii și studenții mei de la Universitatea din Lecce, le-au sărbătorit Eugen, toti, ne-am dat seama că Mircea atinse se limitele maxime ale forțelor fizice: era prea palid și abia se putea trage în frigoriile românești. L-am văzut, cum se ~~nu~~ vorbeau după vizionarea ~~unei~~ unui documentar asu de zăguinditor, și l-am rugat frățesc să se îngrăjescă de sănătate. El mi-a răspuns imediat: « îngrăjescă-te tu, Domnulache, că sun mai mult nerăbdă și sun am mult mai mulți și mai gri decât ai nicii». Cu toate rugămintele noastre de-a se crăta, chior moștenea aceea a și permis la Roma, în altă muncă, în alte abergațuri.

Mircea avea încă o poartă de-a se repune în schimb pe care mulți nu o avem. Așa mi s'a părut căruia am avut bucuria să-l întâlnesc la « Dante Alighieri » la Roma, vorbind despre Costești, traducător al Divinei Comedii; era visoare, vorba sa tanăr și lumpețiu din savantului care era. Mircea nu trăda în el, atunci, doala care - l păundea cu veridicul ei nemilos. - Si tot așa mi s'a părut și în primăvara de 21 Iunie din anul acesta, zile faimoasele « mese cu peste », măsă asă de rapid dar rugătoare pregătită de Valdai Mircea în numără glume, numai bucurie pentru primul pe care erau mi-l acordăse Accademia Romana și Institutul Arheologic. Succesele altora, mereu, erau ade-

înmănuiri premiului să am și eu launț nire doi mători
prieten români: ~~pe~~ pe ~~lucr~~ el și pe Eugen. Mircea trebuie
să mă pregătescă nătr pentru Radio, Eugen, și nu poate fi altfel,
să prenda scena în desenul. Stabilisem chiar și colegii ita-
lieni și români pe care-i vorbim seara la masa de după
premii. De totul trebuia să se ocupe el, astă cum era obi-
ceul lui.

Dar Mircea, într-o răză, l-a dus la «masa cea mare»,
cu fer de sus, pe care îl iudea. Cu el și a dus și unul din
cei mai înțeleptori cățurari de-aici și de-acolo. Si și a
mai petrecut ceva: l-a rupt frumul care ne mai trăine legătu-
re între cei urăriți peste mări și tări și chiar peste oceane.
Să-i fie tarâna ușoară -

Simu ADAMSTEANU

Nicăo Conținu

Pernicia

Din culme grivesc
treptele abrupte ale timpului,
piatră pe care atâta snig
și coborîs de pazi muritori
au lăsat-o cu viață.

Noi trăim aici
printre leșpezi și spectre,
puțin obosiți de curiozitatea altora.
Aproasăti de atâtă istorie, ne refugiem
în dulcile sunete dialectale.

Cetățenie, blândă obștie,
scără a lui Jacob rezemată de un deal;
am venit la tine cu vorbele mele îndepărtate
să-ți vorbesc și să învăț,
cum se poate suporta fără durere
pasul egal al timpului.

—
1973

"Via senza uscita"

Se schimbă vinurile și la orașă,
se schimbă, goate, dealurile, râile.
Dumnele străbat în afara toamnei.

În rămîn între voi
cu privirea îndepărtată și umilă.

Pe tablите tuturor străzilor
ce alcătuiesc acest oraș burghez
stă scris: „De inchiriat Paradis”...

Carea noastră e un drum,
însemnat cu aceeași inscripție,
ea e calea cea mai iluzorie.

Mă simt atât de bătrân
că n-apă mai vrea să trăiesc,
lumea îmi lipseste,
și nătrec bănilala
că-mi e dat doar să substitui
absența unei fărăte mai bune.

Privete, suflte, cum cerul
își mișcă amintirile îndepărtate.

Ruinele timpului îngăduie ivirea
unor noi generații,
pe cind anotimpurile
continuă să se invără, ca din obicei
imprejurul planetei.

Fericit, vin, surd, nepăsător

dealul cu podgorii se însoarește.

Vor veni, poate, să mă cante
cu mult mai înainte
de adevărata mea absență,
fiind că timpul meu m-i acesta,
timpul meu
abia se năște.

1973

Răspind ~~d'après~~ Fragments

Există genuri și forme literare care manifestă o derulare și
accesibilitate în raport cu masa autorilor posibili; jurnalul
se numără)

(printre acestea. Dacă pentru o serie de tragedie se impun certe
cunoștințe în materie, dacă o glossă sau un sonet te pot lăsa
ba prin exigențele de ordin tehnic, nimic nu pare mai ușor decât
să-ți notezi întâmplările de peste zi, gânduri și impresii disponibile
adunând de-a lungul anilor o cantitate considerabilă de pagini.
Apoi selectezi sau transcriei de-a valoare și-ți tipărești carte
vieții, "romanel" personal, cu speranța că autenticitatea te
moale respulsa, fără nici-o critică literară, în rândul scri-
torilor.

Există o parte de adevăr și, totodată, foarte multă iluzie în a-
ceastă atitudine. Jurnale de zi interesante se cunosc destul de
nuvoi întâlniri)

(număr etagerat —, mai ales dacă ele aparțin unei personalități
de excepție (oameni politici, generali gloriosi, ~~sediște~~, ^{aventuriști}). Deinde
nu ce aminte asteptă lectoarul — în spina, criticul — de la
o carte-jurnal. Cele mai multe din producțiile de acest gen a-
partin regresului para-literaturii, interesul stinței de științe și de
un ordin diferit. Predomină informația, revelația; cititorul
se simte acceptat într-o intimitate magnifică și pariziană.
Iata, ~~în fizice~~ el, ce gîndeau entare mare om în zină cînd
a trăit una din sursele și binecunoscutele sale împăriți! Aca-
tui interes extra-literar și răspund, de altfel, numeroasele
texte apocrife (jurnale, memori, scrisori) atribuite unei per-
sonalități ale trecutului, de o tensă notorietate.

(2)

Jurnalul lui Mihnea Eliade, din care editura Gallimard a publicat (în traducerea lui Luc Badescu) o substanțială selecție, ne pare ușor din textele passionante și de înțeles importanță în matrice. Din jurnalul notelor de zi adunate de-abia lumei spart de vîac — și abăzor proporții reale sunt greu de evaluat — autorul a selectat pagini esențiale, lăsând de-o parte tot ce i se părea de un mai

interes limitat în spațiu și timp. La temelia acestor opiniuni și a înserii continuării prin anii a jurnalului, vom găsi un amestec de instict (cuvântul e bine, aici, într-o acceptie foarte largă) și an-delungate reflectări amprengimbri în spate.

Altitudinea lui Mihnea Eliade, ca și a altor mari autori, fătă de jurnalul de zi nu este ~~înțeleaptă~~ una dată odată pentru totdeauna. Scriitorul ~~s-a orientat~~ oarecum diferit prin ~~anii~~ cădoul ~~unei gîndiri~~ ~~prințăre~~ și ~~în~~ reflectările ce pot fi enunțate din multele presărate în versiunea de la Gallimard ~~înțeleaptă~~ vădesc un proces ~~înțeleaptă~~ de clarificare a opiniei despre jurnal, fără ca unun cuvînt, hotărîtor să fie rostit. Caci aceasta formă literară (în documentară) ~~nu~~ se lasă inclusă în formule; ea acceptă, mai degrabă preferintă, fiind atât de intim legată de personalitatea fiecărui autor.

Chiar din primele pagini ale cărții, adunând însemnări de zi din toamna lui 1945, după sosirea autotului la Paris și, Eliade se vădese interesat de rohul (literar, mai ales) pe care îl poate avea jurnalul, ca gen aparte.)

(Într-o discuție cu Enrico Zonosen (care îi declară că „notre génération est finie” — cuvînt de fericit contragîsse de realitatea ulterioară!), Mihnea Eliade pledează în favoarea jurnalului care „interesează întotdeauna; el e totodată un « document » și o « mărturie »” (p. 10). Afirmații justificate

în sine, dar care

(3)

nu-l satisfac pe deplin, de vreme ce "în continuare, îl vom vedea parcurgind texte ~~în~~ similare din cele mai notabile (jurnale de Charles Du Bos, André Gide, Ramus, Julian Green, Paul Régnier, peste anii Ernest Jünger), reflectând aspira diverselor „tehnici” posibile. E o adevarata „pasiune pentru jurnalele intime” – cum si-o defineste el insusi, la pagina 35, parcurgind „pe o bancă, în plin soare”, în Jardin du Luxembourg.

Extrait d'un journal de Charles Du Bos, Eliade se arata intelectuator cu formula acestuia, foarte elaborata, dar preferinta sa merge in alta parte: „Mărturisesc că prefer, totuși, Jurnalele în care abundă notatiile insignificante, relatarea unei vizite banale, dificultatile, visele, ~~etc.~~, iluziile – ceea ce inseamna ca autorul își scrie Jurnalul în pentru mine - insuși (p. 11). Preferinta subliniata, peste un an, in cadrul inca mai categorice: „In fond, a tine un jurnal interesant, semnificativ, nu e la indemina oricui. Ai sau nu ai ac borsa > jurnalului intim, asta cum va fi pe aceea a nucelii sau a povestirii fantastice. Julian Green, de pildă, este întotdeauna pasionant, chiar atunci cand noteaza amarante insignificante. El este ca facut > pentru acest mod de a scrie (...); ghicesti (la el, n.n.) mai cu seama nevoia de a salva timpul concret, aceste momente ireversibile ale amurgurilor, ale umbrelor evanescente incarcate de revelatii (p. 35-36).

Mircea Eliade nu este un partizan al conferintei totale, al mărturisirii de sine, nemilvase in jurnal. El o declară, de altfel, fără ezitare: „~~Nu~~ Nu am simtit aproape niciodată nevoie de a mă ca confesa > pe de-a-ntregul intr-o pagină de jurnal” (p. 52). Oarecum conferinta totală sănătate foarte problematică și interesul ei e conditionat de sensul ei moral, mai general. Rolul jurnalului trebuie căutat în alta parte, în fixarea (saci în salvarea) unor „fragmente de timp” con-

cet", din cursarea neintăvorse a orelor. Fragmente de timp concret (calificativ bogat în sensuri, aici), adică: „imagini situații sau gânduri”.

De acela, Mircea Eliade face o netă distincție între „jurnalul concept ca gen literar” — deci rezultatul unei anumite elaborări — și „jurnalul-stenogramă”. E mai întâi actual asternere relativ spontane a gândurilor de zeste zi: „Scris pentru a mă juțea recit mai târziu. Scris pentru a mă regăsi, pentru a-mi aduce aminte de clipele zădărnic pierdute.” ~~pentru a-mi~~

Dincolo de aceasta, intervine selecția, elaborarea, ~~nu~~ cum vor fi procedat bide și Ernest Jünger. Acesta din urmă, constată Eliade, utilizează „notele rapide sau miciile fragmente scrise în timpul zilei pentru a redacta (probabil seara sau în zina următoare) un scurt paragraf care să reflecteze cesențialul” (p. 461). Redactând ~~nu-l~~ astfel, cu \rightarrow intenția de a-l publica verădușă, jurnalul de scriitor în maniera bide, Jünger devine: „o carte încărcată de ce mesaje”, chiar dacă aceste mesaje sunt mai directe și mai epizodice. O mulțime de lucruri care nu pot fi ^{spuse} decât într-un jurnal” (p. 201).

Astfel ^{însoțind} lucrurile, pare evident că în asternerea text nu poate fi decât fragmentar (fragmente, extrase, finisaturi...). Spune melancolia romii cititor mai lacom și, negrușit, mai indiscret, Mircea Eliade — care mărturiseste a tine, cu inevitabile intermitențe, un jurnal de zi încă din adolescență; unele părți din acesta au fost

utilizate în romane de tinerețe, altele ~~sunt~~ pierdut în vîntoarea unei vieți de peregrin — e hotărât să interzică și publicarea integrală a întregului material scris. Decizie pe care o punem, sentimental, negată, dar în care admirăm și consecvența cu sine insusită a autorului www.arhivaexilului.ro

X

Dacă se poate spune ceea ceva despre jurnalul de zi este că pentru a interesa el trebuie să aparțină unei personalități ce se exprimă puternic (în acel text, și nu neapărat în viața socială, există caiete) intime ale unor mari învingători care s-au năștit, în întregime sau în primul rând, în acele zile — și care se dovedesc de un mare interes, nu doar psihologic).

Horea Eliade îndeplinește toate condițiile ideale pentru ca mărturia lui să parioneze la lectură: e mai întâi un mare scriitor, dintr-o cei mai originali și mai solzi din cîți acuzașant literatura română în acest secol — și un ~~prozator~~ pe care Occidentalii nu-l cunoscă încă azi cum s-ar cunosi; partea scufundată¹ a operei sale narrative întinzînd să apără la urmăriță unor bolumbi de largă circulație. Eliade mai este și un spirit directer în cercetarea științifică a zerhei de cultură a popoarelor și diafana sferei occidentale traditionale; sfidarea pe care el a lansat-o cu donă și chiar trei decenii în urmă, nu ne pare la îndemâna multora. Distinsul profesor de istoria religiilor n-a ezitat să acuse de provincialism spiritul occidental, răsturnând, spectaculos și profund totodată, termenii! Astfel, la începutul lui 1963, contramind o discuție cu Tom Altizer, el notează, referindu-se la nume de autoritate: „toti acești autori ilustri pe care Tom îi admiră atât sunt occidentali”. Ceea ce înseamnă că ei au abordat probleme și crize proprii spiritualității occidentale moderne. În ceea ce mă privește, eu gîndesc că aceste orientări culturale sunt «provinciale» (...) Eu încerc să ~~zid~~
zid Occidentalilor ferestre spre alte lumi — chiar dacă unele din aceste lumi s-au nășnit acum vreo zece mii de ani. «Diabolul» men are alți interlocutori decât cei ai lui Freud.

sun James Joyce: eu încerc să înțeleg pe un vînat din Paleolitic, pe un yoghin sun pe un zaman, pe un tăran din Indonezia, pe Africani, etc., și să comunic cu fiecare (p. 414).⁶⁶

Cititorul va fi un mai puțin atrăs de coabitarea între un același spirit)

a două entități diferențiate, greu de conciliat: scriitorul și omul de știință. E' parțial să urmărești de-a lungul avilor evoluția ficării, parțial sigur, din ce în ce mai autoritar al savantului de reputație mondială, zbatările ^{și împăinurile} romancierului.

Acesta din urmă nu privesc cu nepăsare succesele reputației său complement științific, jurnalul abundă în întrebări și răspunsuri, Mihnea Eliade își punne în sfârșit problema dacă opera sa narrativă nu a fost sacrificată "pe altarul științei":

"Sunt incapabil de a exista simultan în două universuri spirituale: literatura și știință. E stabiciunea mea fundamentală: nu pot să mă mențin concomitent treaz și în vis, în joc. De îndată ce acum fac literatură, ~~acum~~ mă regăsesc într-un alt univers; eu și demnesc orinic devanece el are o altă structură temporală și devanece raporturile mele cu personajele sunt de natură imaginară și nu critică" (p. 116).

Acsteându-i datează din noiembrie 1949. Înălțat cu un an mai târziu, tensiunea dintre dorința de a scrie proză și sensibilitatea unei extraordinare cariere științifice devine anevioie de importanță (dar ea va fi îndurată și astfel va trăi Eliade ~~prada ei~~ ^{eiza} an după an, un deceniu după celălalt!): "În ultimii decese ani, m-am întors de trei ori la roman — și de fiecare dată am abandonat la capătul cîtorva luni (...) Îmi voi fi pierdut oare sufletul? Vîna mea «epică» se va fi recăutat? Nu am impresia asta. Dar am de terminat referințele mele cărți științifice. Să chiar și pentru ele, găsesc din ce în ~~www.marhixaexilulai.ro~~.

7

Dacind m-am mutat în rue de la Tour, muncesc ~~între~~ douăzeci de zile și patruzeci de ore pe zi, dar tot acest timp e consacrat studiilor, articolelor, conferințelor (...). Nu-mi dan încă seama dacă și cînd voi putea reveni la roman. (...) Cîst de rău mă gînt cu mine însumi, în același ultim an de libertate care, printre-o mulțime, mi-am făcut sărniți. În loc să mă consacru în mod exclusiv cărărilor mele de căpetenie, și mai întîi și întâi romaniștrii, eu nu mă tin decât de conferințe, studii și articole (p. 435).⁶⁵

Asemenea pasaje pot fi apreciate din helsing, fiind vorba de una din "temele mari ale jurnalului". Undeva, Eliade comentează cu melancolie, găsindu-și o similaritate de destin literar cu Georges Bernanos: „Îmi dan seama că, de mai bine de zece ani, și eu am sacrificat ec literatura”; am renunțat să scriu romane (singurul gen literar care răspunde talentului meu). Am făcut-o pentru a încerca să împun o nouă manieră de a-l înțelege pe homo religiosus.⁶⁶

(Regretind că, într-adesea, producția sa romanesca s-a întreținut de atât de mult, ne vom exprima dezacordul față de assertiunea că romanul ar fi singurul gen literar care răspunde talentului lui Mircea Eliade. Si astăzi în vreme ce îmbogățea literatura română cu cele mai reprezentative romane și povestiri din cîte a conoscut ea în ultimele cîteva decenii!)

Am putea întări încă mult amprena acestui aspect, într-atăc înfruntarea dintre scriitorul și savantul cu același nume și bogată în angșetă, dramatică, paronană. Vîtorii cercetașilor ai operei eliadesti vor găsi în paginile jurnalului ~~scris~~ și multe precizii care indică pentru deschiderea acestei personalități complexe, unele adesea proferându-le credință: „Un critic care ar vedea în opera mea științifică o înclinație spre studiile s-ar înseala grav. E vorba de cu totul altceva, e vorba de o lume care omul poate mai reală, mai vie decât personajele din romane și din romanele⁶⁷” (p. 450).

Ar fi, totuși, o naivitate să credeam că între omul de știință și scriitor, între opera științifică și cea literară a lui Mihnea Eliade există o cegură. Într-o binecunoscută operele

sale de eruditie — care e reală și nimitoare prin dimensiuni, chiar dacă autorul își neagă vreodată înclinație spre aceasta — și opera de imaginație, comunicarea e subtilă și rodnică. S-ar putea scrie un studiu aparte pe această temă. Noi ne mulțumim să cităm o altă formulare din Jurnal: „Attractia exercitată asupra omului modern de către mituri trădează dorința sa latentă de a face să i se recite povestiri, de a învăța cum s-au născut lumile și ce s-a mai întâmplat după aceea” (p. 246).

(În proza lui Mihnea Eliade o enormă sete de a povesti, un fel de exorcism al fabulatiei; povestirea proliferantă (ca în „Pe strada Mântuleasa”) are, în definitiv, rolul de a conurga existența să dureze. În miturile de genere creaarea lumii și de genere ce s-a întâmplat după ^{mai} ~~fiecare~~, se traduce în romane în mesele genin, proiecțarea atâtă destine individuale — tot atâtă lumi! —, apariția ~~se~~ de indivizi și mulți în treacerea lor genin roțile dintate ale timpului, ale Istoriei și ca în „Noaptea de Sângie”).

Că această interpretare a noastră e plausibilă nu o confirmă o altă însemnatate din Jurnal, pentru noi o adevarată artă poetică a lui Mihnea Eliade (pentru zona de ficțiune a operei sale): „Româniul trebuie să său povestească ceva, fiind că narativarea (adică inventia literară) îmbogățește Lumea, nici mai mult nici mai puțin decât Istoria, deci pe un alt plan. Noi suntem creatori în universurile imaginare cu mai multă garsă decât putem fi pe planul Istoriei. Faptul că se petrece ceva, că se întâmplat tot felul de lucruri — e tot atât de semnificativ pentru destinul omului ca faptul de a trăi în lumea sau de a în-

cerca n-o modifică " (p. 443).

Un alt motiv pentru care Jurnalul lui Eliade era sonat să parioneze la lectură și constitue însăși situația existențială: selecția de la Gallimard, pe lângă faptul că este o aderată „carte de înțelegere” (cum în mod marginal a numit-o Claude Mauriac) și un varș „Zibaldone” al unui scriitor și al unui savant care se îngînă pe pagini, Jurnalul de față rămâne totodată mărturia unui mare cărturar exilat.

Să ținem seama de faptul că modelul ideal de urmat pe calea durerosă a exilului este pentru Minciu Eliade nu Ovidiu, ci Dante Alighieri. Optimea plină de înțelepciuni. Nu curiozitate în literatură

(destării)

~~modernă~~ multe pagini ^{de exil} care să poată sta alături de cele în care autorul „Noptii de Sânpiere” meditează asupra condiției ~~dile~~, ajungind la o revelație bărbătescă, ~~la~~ exemplară, elevată: „Urcam încet, tihnit, și simțeam tot mai năvalnic în suflet meu această revelație: deprinderă este o lungă și durerosă probă inițiatică merită să ne purifice, să ne transforme. Patria îndepărțată, inaccesibilă va fi ca un Paradis unde ne vom întâlni spiritual, adică ca în dulce ^{ss}, în taină, dar aievea. M-am gândit mult la Dante, la exilul său. E foarte de nicio importanță dacă trupurile ne vom împropria sau nu în lăra noastră”. Caci, spune Eliade, există o Patrie lăuntrică, revelată pe care măcaride în timp ale destinelor omenești n-o pot atinge: „Da, însăși aceasta Patrie – dar va trebui ca noi împreună să devinim asemenea lui Dante (nu, bineîntelese, ca geniu, ca măretie, dar ca situație spirituală). Cum îi scriam eu lui Vintilă Horia, pe Dante, și pe Ovidiu, trebuie să miște archivalexhulai.ro model” (p. 442-463).

Amintirea României interviné direct în viața anterioară, și sprijinoare frecventă acestor întreziuni ale memoriilor în realitatea vieții sale. La fiecare pas, traversând un peisaj din Franta, Italia, S.U.A., și Mexic, o asemănare cu locurile romanesti ale tineretii izbucneste; călătorind cu autocamul spre Roșanmont printre cîmpuri acoperite de maci, Mincu Eliade trăiește impactul amintirii: „și bînsc, mă trezesc, mixcat, ca și cum ar ieși dintr-un vis, căci acestea sunt peisajele copilariei mele, regăsește cerul și cîmpia românească. Întelleg o dată mai mult pînă la ce punct munca, eruditia mă ocrotesc de nostalgia pămîntului și văzduhului de care am fost rupt” (p. 108). În Tyrol, din nou în viața imaginea tăcău: „dar eu îmi aduc aminte neconținut de Carpați, de Bucegii vacantele mele de vară”.

Tinărul alpinist

„de odată cu tine care mulți din muntele României nu mai aveau secrete, revine adesea în pagini, peste ani și ani. Nu e nicio seară, nicio zi, de vrem olimul exterior care să favorizeze amintirea. Pur și singur, somnolind între-un fitolău, în locuința sa din Chicago, Eliade se vede invadat de o îndepărtată – și atât de vie! – „aventură” alpină, trăită la 14 sau 15 ani. Grinzel de adolescenti, surprins de căderea noptii pe o crâncă abruptă, decide să doarmă ~~în loc~~ ^{în situ}; pentru mai multă siguranță, băieții se ~~apucăgăz~~ de arbori, cu centurile, ca să nu abnece în grăpatie, la vîrmea somnului. „Nu stiu cum am putut adormi. Dar am dormit și încă adînc. Mi-am trezit spre miezul noptii; mi-aduc aminte, și am tresărit sărbind foarte aproape de mine, la cîteva metri în grăpatie, un colier de pietre prețioase, versi și alte. Mi-am trebuit cîteva secunde pentru a înțelege că erau luminile orașului Câmpina, situat la cîteva ~~zeci~~ de kilometri, în vale (p. 366-367)“.

De ce mi-am amintit de acer

(episod după patruzeci de ani?), se întreabă autorul, la capătul unei ~~frumoase~~ curate pagini de literatură. Pentru că Tara trăiește în fibra cea mai intimă a ființei sale, cum în spatele alti Români din acer veac. E și plin de înțeleșuri profunde și gânduri un ~~în stare de rugăciune~~, din iarna lui 1955: autorul, bătrându-se în pragul extincției în urma unei ~~intervenții chirurgicale~~, visează cu ochii deschizi o fantastică și funerară călătorie. E un fel de replică la ~~ace~~ curoștul episo- sod istoric al izgoririi lui Bălcescu, moribund, ajuns cu vag- mul la Balat, din exil, și ne-acceptat în țară de autorități. Horia Eliade parafizează, ~~de cărarea~~, ^{de cărțile} una din

"Noptile" lui Macedonski, în care poetul aristează cu ironie tă- ioră să la propria înmormântare. Cea ce oferă înză Eliade la paginile 234-236 ale Jurnalului său ⁺ e un text de o den- sitate originală, neobișnuită, cu o deschidere unor perspec- tive ce nu se vor dori geografice. E marea via al exila- turii, ce nu - și poate redobândi Patria nici prin moarte. Călătoria prin levitație a sicriului, de-abia într-un întreg continent, are ceea macabru, derulant-ironic și impresio- nant dincolo de orice evocare:

„Mi-ar trebui pagini ^{în pîr} pentru a descrie sensația provo- cată de acest « miracol », multimea care urmărea din ochi, pe străzile Parisului, sicriul planind de-a lungul caselor; mari- nile, camioanele cinematografiei sau ale radionului, helicopterele care îl însoțeau în vreme ce el se îndepărta de capitală. Ziarurile de seara indicau localitățile pe care le urmăra iar edițiile se succedau cu ultimele fotografii. Sicriul se agăța de Alpi. El zbură acum la mare altitudine. În zofida rafalelor de vînt, nici florile și nici steagurile nu miscău. Nimeni nu poartă

(1)

ghici în ce parte se îndrepta.⁶⁶ Sicu și survocea Italia, mar...
Adriatică, Jugoslavia,

(petrunderă în Bulgaria și rămâne suspendat în văzduh deasupra malului drept al Dunării, în fața Oltenei, vreme de cîteva zile. Odată obținută, prin Cincea Răzie, arigorarea că el nu va fi distorsionată, că călătorie continuă oricăzi în urmă curând, spre tîntă dorită, București. ~~Dacă~~ In acest moment simbol începe să - în limpedească sezonul: ~~El urmăseam~~

pînă aici fără nicio predică peste munti, mări și orașe. Dar de data astă a trebuit să revină. Rămas pe malul bulgar al Dunării, îl priveam cum se îndepărta pînă cînd pieri cu desăvârșire" (p.235).

Această rugere pe totdeauna, ireparabilă, este traită ca înțelegere diferență prin ani, rămînind mereu prezentă. În ianuarie 1953, în vreme ce lucra la Noaptea de Sângie, cu încordare, Eliade notează în Jurnal: „Dar sunt uneori atât de trist, atât de deznașăjduit încît mă întreb care mai este încă înțelesul acestui sezon. Episoadele la care lucrez acum sunt foarte triste — dar va fi oare acesta singurul motiv? Mă gîndesc tot timpul la țara, la ai mei. Nu mai am vesti de acolo de multă vreme. Mă îngrozește ideea de ce va fi putut să se întâmple. Totul a rămas acolo: tineretea mea, treantul meu, familia, prietenii. Tot ce am făcut sunătău am făcut, hîrtiile adolescenței mele, manuscrisele, scrisorile de la atâtia prieteni care nu mai sunt, cărțile mele, dosarele cu primele mele articole din vremea liceului sau a Universității, absolut tot. Aici, în «Occident» nu sunt decât un fragment" (p.199).

Abundența de peisaje românesti în scrierile narrative din exil ale lui Mihnea Eliade fascinează; în realitate, întărim în ele o geografie mitică, reconstruită pe impresiile amintirii. Caici, spune autiful: „simt din ce în ce mai mult

nevoie de a ~~mi~~ elibera literatura de concretul geografic și istoric. Bucureștiul din Pe strada Mântuleasa, desă legendat, este mai ~~ce~~ adevărat ~~ss~~ decât orașul pe care l-am străbătut pentru cea din urmă vară, în august 1942 " (p. 283).

Dintre opiniiile politice ce pot fi întrevăzute în paginile acestor fragmente de jurnal merită să fie menționată convingerea lui Eliade că singura activitate eficace la îndemnă exilului (nu a unei părți a lui, cel puțin) rămâne ceea ce a face cultură, ca gest politic: „În acest răboal religiilor în care ne găsim angajați, adesea nu se mai preocupe decât de ~~ce~~ elite ~~ss~~ care, pentru o politică bine organizată, au avantajul de a putea fi destul de bune suprimate. În consecință, așa ce a face cultură ~~ss~~ este singura politică eficace la îndemnă exilatilor. Pozițiile tradiționale s-au răsturnat: nu politicienii mai sunt aceia care se află în centrul concret al interiei, ci savanții, ~~ce~~ elitele intelectuale ~~ss~~ " (p. 103). Ideea

~~se reducătoare dar disertabilă~~, prea fouvara "ca să fie și pe deplin exactă. Se poate spune, mai deosebită, că actualele condiții istorice au deosebită un insistență respinsă vulnerabilitate a ~~unei~~ intelectualilor, a creatorilor și savanților, între amele ~~l~~ inter arma silent muræ tot mai necunoscute ale forțelor politice ce se înfruntă global. A face cu și mai multă sărmine datoria fata ~~de~~ Vărtă sau stîrță - iată arma specifică, autentică a artistului și omului de știință; după cum, fineste, mulți dintre ei pot săi direct pe baricade, ~~de~~ de altă. Dar, înțelegem noi din curintele antrenului, un poet sau un cercetător științific, odată angajat "direct" în luptă socială, devine un simplu combatant, între ceilalți (de unde

voluntare

o întreagă retorică a confundării cu multimea aronimă); călătorea va se păstrează mai cu seamă atunci cind acest baptator face cultură, se exprimă ~~pe~~ în opera sa teritorială specifică. Dar ~~în marginea~~ acelui ingrijoră eliadești ~~se~~ discutia ^{nămăneții} deschisă.

(X)

Mircea Eliade e un mare muncitor al secolului, un fecund care se recunoaște ca glorie, constient ^{și} de evenualele riscuri ale ~~sale~~ fecundității. Jurnalul luminează în intimitate prețul de sacrificii, de suferință și neconcență alertă creatoare al acer-
terii ~~profundă~~. Spirit renascentist, de o disponibilitate vastă, fără ^{genuină} să a se ridici, Eliade pare a fi dotat cu aceeași forme de ^{magnifică} munca intelectuală care-i anima pe ~~meșterii~~ alhivalenți din Quattrocento și Cinquecento. ~~în~~

Legat de
obiceia
Renasteniei

și reținem un gând al autoriului, de la pagina 247, care dă o ex-
plicație gravă și subtilă în același timp orientării sale științifice:
• Mai semnificativ este faptul însoțit de a fi ales India drept principal camp al cercetărilor mele ^{chiar} în momentul cind studiam, în Italia, Renasterea italiană. Într-un fel, argumenta chiar să afirm că pentru tinerul care erau orientalismul nu era decât o nouă versiune a Renasteniei, descoperirea de noi iz-
voare, și întoarcerea la izvoare pănăsite, uitate (...). Poate că intelesesem de asemenea, fără să-mi dan seama de asta cu lărgime, aderanțata lectie a Renasteniei: largirea ori-
entului cultural și reconsiderarea stării omului într-o perspectivă mai vastă".

În abordarea acestui aspect al personalității sale – cum este el reflectat în Jurnal – e bine să alăturăm două elemente distincte: „datul” fundamental ^{www.arhivaexilului.ro} al modniciei,

cunoscut încă din anii antebelici, și care l-a împins pe tinerul romancier, jurnalist și savant să-și urmărească astăzi cîndratia cu urmașa sa desfășurare intelectuală (G. Călinescu menționează acest lucru ^{în Istoria sa}).

minimăndu-se [] în modul său antipatic de eficacitatea lui Mihnea Eliade); în al doilea rînd trebuie să se ia seama de elementul temp: Eliade trăiește recontenit o aderață parnică a vremii ce poate fi neutralizată, ceea ce poate elibera fără folos intelectual. Atinge la 38 de ani la un prag din nou al vietii ~~săde~~, cind totul trebuie lăsat de la capăt, cind joacă și trecutul se pierde lent, el se simte obligat să urmărească zeste fine, în condiții adesea nelimitabile. În acel an de nou început, prin 1947, el trăiește o alternanță limitării de sentimente, privind și în temp înainte și înapoi:

Uneori vedeam înaintea mea proiecte nenumărate de opere pe care urma să le creez, și perspective incompleteabile, altorui privind doar înapoi și nu vedeam viața decit ca pe un zîr de specuri și degastre. Întrebăram ceea ce nu facusem, ceeace nu trăisem în acești doimpresce ani din urmă. Această că criză ~~se bazează~~ cel puțin o dată în fiecare zi. Si dîntr-o dată mă posescem gurăt într-un cu totul altăgorizont unde cei patruzei de ani pe care-i aveam, și istoria pe care o simțeam în spatele meu nu mai jucau nici-un rol, nu mai existau ca să fie aici. Simțeam, din contra, că abia începând de acum tempul merită să fie cunoscut; și că a existat în temp abia începea să însemne ceea de pret, să capete mai ales o valoare teoretică" (p. 87). Nici doimpresce ani mai tîrziu, în 1959, cind deja roadele literare și stîntifice ale unui efent creator neîntrenuit,

eroic, se făurăște mintile din helsingi, Mihnea Eliade nu se poate "întă", el se îmboldăște mereu la noi eforturi, se manifestă cu amărăcime puternică (și, în rareori, și în mod negativ!) că și pierde vremea cu lucruri de putină importanță: "www.arhiveexilului.ro

Artfel, eu

în pierd urechea scriind fleacuri, fragmente, lucruri care nu mă interesează. Îi întrebo bună zi, îmă vor trezi, va fi cearul de plecare, fără să fi avut ~~șansa~~ răgazul să scriu măcar una din cărțile mele de maturitate (p. 295).

Pentru Eliade feniceea e în creația liberă, ne-tulburată de niciun impediment. Viața pe care o duc, cariera sa științifică, universitară îl obligă prea adesea să facă ceea ce nu ar dori ca devorbine (acele articole, conferințe, intervenții — atât de importante toturi, în ~~activitatea~~ anni savant!). O viață fenică: acăzi și a scrie după plac: „Vinez uneori o lungă, nesfârșită vară, în care nu mă trăpesc în fiecare dimineață pe balcon bucuros că noua zi va fi a mea, numai a mea, și că voi juindea, dacă acasă mi-e voia, să-o răspesc sau să-o consum în întregime pentru a face o carte” (p. 232). Mai ales în primii ani de după război, condițiile de muncă sunt dificile, dar o tenacitate șerită din comun poate asigura continuarea elaborării, cind a textelor științifice, cind a celor de proză: „Grijat, hărtuit din toate părțile, am continuat să scriu în fiecare zi, laborios, cu încapătăinare” (27 octombrie 1949); „De două zile e aşa de frig că-mi îngheță vînă pe stîlbu. În o sticlă cu apă caldă pe ghemuchi pentru a-mi dezmonta degetele, din cind în cind” (31 octombrie 1949); „Am rehuzat de cîteva zile capitoulul gare, penultimul. Lupt împotriva unei tristeți de reîntâles, a unei mari și profunde oboseli. Îmi spun mereu că ar trebui să mă odihnesc, căci nu mai sunt prea tânăr, dar sunt că e prea tânăr, și că, orice să ar întâmpla, nu mai am timp și că singurul lucru pe care-l mai doneșc, este să mă schimb de roman — fie ce-o fi” (iunie, 1954).

La vîrstă plină a maturității, o rara lumină de inspirație, de multumire pentru cît a s-a trădit, scaldă chipul noastre - vîntului ~~îndrăzneț~~. E o bruscă declansare ~~de~~ ^{de} luxuriilor exilului românesc — atât de profund și exemplar omenească! —. Nă-

platind ari și decenii de neconținut effort. E, totodată, un
 mîrîs al Timișului, care glorifică trăsăturile cehnice și-a
 devotat cu atâtă dăruire creațoare, asa cum și la mul
~~nu~~~~te~~ de grun luminosă adine chipul Tăranului,
 în sonetele înalt al verii. Să transcriem, în încheiere, același
 "iluminare", atât de la locul ei, de fineasă, în pagina de Jurnal
 "Astăzi, venind de la Universitate, în dreptul Institutului Orien-
 tal, am ~~trăptit~~ pe neasteptate experiență durată viațim.
 Mi-e cu neputință să găsesc cuvântul potrivit. M-am sim-
 tit dintrodată nu mai bătrân, ci extraordinar de bogat și
 de putin; dilatat — adunând în mine, concomitent, recetim-
 perl și indian, și cel portughez, și patizian, și amintirile co-
 părăriei și adolescenței mele bucureștiene. Ca și cum aș fi că-
 pătat o nouă dimensiune în profunzime (...) Un imens dome-
 niu hîntric — unde nu patrundeam odinioară decât frag-
 mentare încercând să retrăiesc curare sau curare eveni-
 ment — mi se dezvăluie în întregime: și văd de la un capăt
 la celălalt și, totodată, în adâncime.

Sentiment stemic. Viața omenească, istorică capătă brusc
 sens și înțeles. Optimism ["](p. 354).

The Constantin

Ilie Constantin

Mistral

Durerea ne asemnește între noi,
ai domna copacilor din Sud
strâmbăți de vânt în același sens.

septembrie, 1974

The Constantin

Scribul egiptean

Dintre-un garaj parizian mă uit la cer
și-mi vorberă într-un amestec de limbi
— ca un altieva Turnul Babel —
în-mi spun lucruri de ne-nchisut,
în-mi vorberă fără săz,
în-mi răd de mine însoții
cu o cruce pe care nu mi-o cunoscteam.

Tată-mă sub cerul cel mai nebun, sub cerul
cel mai nestatornic de pe lume,
unde norii au ancore lungi,
cineva le aruncă de sus la întâmplare, brațele lor
se-nfig adânc în inimă, pe totdeauna.

Dar cum au putut înălța această cetate
pe atâtă miraj?
Si cum de dăinie?
(„Numai de-ar tine, asta!”, și tot zicea o bătrână
din Corsica
norului care era fiul ei și umplea cerurile...)

Vîntele mele nu vor să mă urmeze, ele să boaresc
în trecent, încleptate
de un prag departat, de o umbra plină.
Noaptea, ele mă bântuie, oh!, n-ar fi crezut vreodata

că suntem atât de vulnerabili în fața visinii!

Total mă sfâșie aici, trecutul e o fără de grădă,
o fără la pândă, o fără ce sare
nu pre săracul și umilul și bolnavul - de - orgolin
— aiuritul scrib în astăzi.

august, 1974

Ilie Comătin

Gîntecul dintii

O, dacă trăznetu' - ar puntea dura !

Chîndul femeii de - ar lăinui,
devenit lumină tâivără!

Si tu -

'absență a miscării ,
doar amăgire,
zen erodat în piatră.

Dar trăznetul străpunge colina
și tace
— exasperare pură a planetei.

Femeia imbatrîneste și tace ;
tu rămii pe tărîm ,
întipărît precum
o privire a nimăni spre astre .

1973

A fi

Ilie Constantinescu

"Orice îngel e cumpălat"

R.M.Rit

Dacă într-o zi, eu trendă deșrădăcinate din rohi
nu zeu să alivă înspărtit la ușa mea,
dacă el ar veni din râurile de vărste
— ca un fulger în genunchi, ca o tăcere-vis — ,

ce-ai face, ochiul meu? tu, mâna, unde-ai fi?
Sub duhul lui de foc, cum mă voi tine drept?
— Dar oarba obisnuită se întăricește mereu
pe fina de mâine; nici-un zeu n' o va înfrângă.

În punct o frontieră care răspunde'n vid.
Inimă mea ritmează'un timp locit, bărmitor.
Cu lacrimă alijoā, zeii zorii închioară zidul,
și luptul meu freamătuā, deschis spre ei.

Cândva, o crăpătură va îngădui luminii
să se încheie'n forma unui zeu; iar el
îmi va culege sufletul din fărâmaturile tunetului,
cerugii mele calde și vîi ricordu-i: „ESTI”!

mai, 1975

N. PETRA

28-8-8
Bod. wa.

fest 2 col.
cop 8 curm^v

~~M~~ MINUNEA

Lumină umedă de dimineață
Cu vântul prinț de vârf de plop uscat

Un zid ce nu pricepe glasul
Ce-l spune iarba și gândacul gras

Minunea vine ca să rupă legătura
Adusă'n poale și mazăre și soc

Intins doar un fir negru de humă și noroc
De dincolo de zare, nedumerit privesta

E întrebarea aspră și fără de răspuns
Căci faptul se'mplinește și ia un chip de loc

Deodată totul urlă, în noi grămezi se strâng
De frunzele căzute în toamnă și nevoi

18
Aduc un fel de ~~reamăt~~, poveste or tăcut
E totul verde'n ceată, veniți vedeți minunea

4

Commentaire

« Il n'y a pas de bonheur sans liberté, ni de liberté sans vaillance. » Thucydide.

Président du comité
de rédaction :

R. Aron

Directeur :

J.-C. Casanova

Rédacteurs en chef :

M. Fumaroli

P. Manent

S.A. COMMENTAIRE

Président :

R. Aron

Directeur général :

G. Berger

Directeur de la

publication :

J.-C. Casanova

Secrétaire du conseil :

H. de Saint-Hippolyte

Paris, le
21 JUIN 1979

Chère Madame,

Pardonnez-moi de répondre avec retard à votre
lettre du 18 avril.

Le texte de Panaït ISTRATI nous a été transmis
par Mme DUVAL-VALENTIN, chargé de travaux à l'Ecole pratique
des Hautes Etudes. Voici ses coordonnées : 127 rue de Sèvres,
Paris 7e - Tél : 783.57.67.

Le plus simple serait que vous ayez une conver-
sation téléphonique avec elle. Je l'ai avertie de notre corres-
pondance et elle vous dira très simplement l'origine du manus-
crit.

Nous nous en remettrons à ce moment-là à votre
jugement et s'il apparaît que le texte est original et authen-
tique, nous serions heureux que votre mari accepte de le
présenter et nous le publierions. Vos délais seront les nôtres.

Il serait intéressant que votre mari puisse, dans
sa présentation, faire mieux connaître la personne et l'oeuvre
d'ISTRATI. Nous serions heureux, pour notre part, d'y contribuer
de cette façon.

Pardonnez-moi de vous importuner ainsi et acceptez
tous mes remerciements pour l'aide que vous voulez bien nous
apporter.

Veuillez assurer aussi sur tous mes biens recherchés

Th

Jean-Claude CASANOVA
87, bd Saint-Michel
75005 Paris

Madame Monica LOVINESCO
8, rue François Pinton

75019 PARIS

www.arhivaexilului.ro

THE ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE OF AMERICA
2522 GREY TOWER ROAD - JACKSON, MICHIGAN 49201, U.S.A. • TELEPHONE (517) 522-4800

OFFICE OF THE BISHOP

RT. REV. VALERIAN D. TRIFA

14 Aprilie, 1979

Stimate și iubite domnule Ierunca,

Calde mulțumiri pentru scrisoarea recentă.
Sunt acum și în măsură să Vă trimit alăturiat
itinerarul comisiei de audiere.

Sperând că veți putea face o scurtă întrerupere
în lucrările Centrului de cercetări, vă
vom ține la curent cu locul de audiere.

In drum spre München plănuesc să mă opresc
câteva zile la Paris (8-9 Mai) mai ales
pentru a mă asigure că găsim acolo un
traducător bun din limba română în engleză.
De cumva știți pe cineva dați de știre
părintelui Boldeanu.

Cu cele mai alese sentimente și sărbători
fericite.

+ Valerian
Episcop VALERIAN

THE ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE
OF AMERICA
2522 Grey Tower Rd. - RFD No. 7
Jackson, Michigan 49201

VIA AIR MAIL

Mr. Virgil Ierunca
~~8, rue Francois Pinton~~
75019 Paris
FRANCE

B P 255

I T I N E R A R U L

comisiei de audiere a martorilor în procesul episcopului Valerian

- München : In zilele de Miercuri și Joi ,16-17 Mai,1979.
Locul de audiere n'a fost stabilit definitiv.Sunt
in considerare: Consulatul American ori un hotel
lângă gara centrală.
- Paris : In zilele de Sâmbătă, Duminecă și Luni,19-21 Mai,1979.
Locul de ascultare :biserica de pe Jean de Beauvais
ori ambasada americană.
- Locul definitiv de audiere se va anunța din bună vreme.

Compoziția comisiei:-Avocatul apărării-dl George Woods
-Procurorul Ministerului de Justiție din
Washington,- dl Eugene Thirolf, Esq.
-Grefierul Tribunalului Federal din Detroit.
-Traducătorul
Prezenți pot fi deasemenea:episcopul Valerian
și personal auxiliar al procurorului.

Limba: Apărarea ar prefera ca depozitările să se facă în limba română, cu traducere în engleză. Dacă nu se va găsi traducător competent, prin necesitate se va folosi limba franceză la Paris și cea germană la München,cu excepțiile dictate de împrejurări.

Procedura : După luarea jurământului de către grefier,avocatul apărării va conduce prima parte din audiere, cu întrebări în special asupra subiectelor discutate la întâlnirea cu dl Woods acum doi ani. Partea a doua este rezervată procurorului care are dreptul de a pune întrebările ce crede de folos pentru acuzare. Dl Thirolf și asistenții săi au dedicat peste un an de zile acestui caz, studiind cărți, ziară și documente din arhivele internaționale. Este de așteptat deci ca să între în amănunte de natură politică ori organizativă.

En Union Soviétique, Perahim fait partie de la rédaction d'une revue de propagande du Komintern (en langue roumaine).

Arrivé en Roumanie en 1944 (en uniforme militaire soviétique), il a un poste important dans la rédaction de la revue "Graiul Nou" (La Nouvelle), éditée par l'Armée Rouge à Bucarest.

Pendant toute la période stalinienne, il est:

- a) secrétaire de l'Union des Artistes Plasticiens
- b) Secrétaire de l'organisation du parti à cette même Union (poste pour surveiller le comportement politique de tous les artistes de l'Union).
- c) rédacteur en chef de la revue "Arta Plastică" (l'Art Plastique) dans les pages de laquelle ne sont tolérés que les pancarte du réalisme-socialiste.
- d) Conseiller du Comité Central du Parti Communiste pour les problèmes artistiques.

Parmi ses œuvres de cette période:

- une mosaïque à la "Maison de la Culture" de Mangalia, dans laquelle se retrouvent les sujets-type du réalisme socialiste.
- une immense mosaïque au Musée de l'Histoire du Parti communiste (à Bucarest), glorifiant les "héros" de ce parti.
- son "Lénine" revient comme un leitmotiv à tous les anniversaires et toutes les fêtes du parti.

(Ses collègues parlent de sommes "fabuleuses" qu'il aurait reçues pour ses nombreuses commandes d'Etat).

Media

LEHMANN Hans-Ulrich (1937-) ^{former}

"Spiele"
for oboe and harp
[Holliger,
Hans Holliger, harp]

Pbilips (ch)
6500 202

[+ Berio + Krenek + Kartchner, etc.]

→ multivari